

JURIDISKĀS KONFLIKTOLOĢIJAS LOMA JURISTU SAGATAVOŠANĀ

The Role of Legal Conflictology in the Training of Lawyers

Sandra Kaija

Baltijas Starptautiskā akadēmija

Abstract. *Conflicts are everyday occurrences in people's lives, social groups and international relations. In all historic times, in all cultures, groups and countries, the quest for peace has been ongoing. Costs incurred because of conflicts are very high: human suffering, economic losses and moral degradation.*

Conflict resolution, transformation, mediation and management describe the scientific and multi-disciplinary approach of legal conflictology. The aim of this article is to popularize and develop in Latvia a new branch of science, education and practice - legal conflictology.

Keywords. *Alternative dispute resolution, conflict, legal conflictology, mediation.*

Ievads

Introduction

Lai nodrošinātu veiksmīgu mūsdienu juristu apmācību ir nepieciešami studiju kursi, kas, no vienas puses, atbilst valsts izglītības standartiem, un, no otras puses, ir balstīti uz augstskolas pedagoģisko pieredzi, spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, judikatūru un valstī notiekošajām pārmaiņām.

Tēmas aktualitāti nosaka vairāki faktori. Pirmkārt, konfliktoloģija, jo īpaši juridiskā konfliktoloģija, ir salīdzinoši jauns virziens zinātnē Latvijā. Tikmēr pastāv liela praktiska vajadzība pēc konfliktoloģiskiem pētījumiem.

Mūsdienu sabiedrība ir tikusi pakļauta lielām pārmaiņām (neatkarības atgūšana, dažādu institūciju izveidošana/likvidēšana u.tml.), tas ievērojami palielina spriedzi, pastiprina visu veidu pretrunas, veicina konfliktu rašanos visdažādākajās sabiedriskās dzīves jomās. Tomēr lielākā daļa no valsts, sabiedriskajām, politiskajām, profesionālajām organizācijām maz uzmanības pievērš iekšējo konflikta cēloņu noskaidrošanai, līdz ar ko nespēj adekvāti reaģēt uz konfliktogēnajiem procesiem. Sabiedrība nereti nav sagatavota konfliktsituāciju analīzei un vadībai. Līdz ar to pieaug spriedze, konflikti paliek nerisināti. Tas var atstāt negatīvu ietekmi uz valsts turpmāko attīstību.

Tāpēc nerodas šaubas, ka konfliktoloģijas problemātika ir ārkārtīgi svarīga mūsu sabiedrībai. Patlaban nepieciešamība pēc konfliktoloģijas teorijas zinātniskās izstrādes, konfliktu cēloņu, to dinamikas un atrisināšanas paņēmieniem utml., vairs neprasa īpašu pamatojumu.

Šī raksta mērķis ir sniegt nelielu ieskatu konfliktoloģijas atziņu izmantošanā un juridiskās konfliktoloģijas kā patstāvīga studiju kursa augstskolās tiesību zinātņu programmās ieviešanas nepieciešamības pamatošana.

Pētījuma objekts ir tiesību normas un uz to pamata radušās tiesiskās attiecības, kas saistītas ar juridisko konfliktu risināšanu.

Raksta izstrādes gaitā tika izmantotas mūsdienīgas izpētes metodes kā, piemēram, zinātniskās literatūras apkopošana un analīze, salīdzināšana, vēsturiskā, izziņas metode u.c.

Mūsdienu konfliktu pētnieki uzskata, ka konflikts nav anomālija sabiedrības dzīvē, bet cilvēku attiecību norma, sociālās dzīves nepieciešams elements, kas ļauj izpausties sociālajai spriedzei, darbīgajai enerģijai, radīt dažāda mēroga sociālas pārmaiņas, sekmēt attīstību.

Juridiskās konfliktoloģijas būtība *The Substance of Legal conflictology*

Angļu sociologs R. Dārendorfs (Dahrendorf, 1989) uzskatīja, ka konfliktu pamatā ir cīņa par varu, prestižu un autoritāti. Savukārt cits anglis, arī sociologs - A. Gidens ar konfliktu saprata reālu cīņu starp darbojošies cilvēkiem un grupām neatkarīgi no tā, kādi ir šīs cīņas iemesli, veidi un līdzekļi, ko mobilizē katra no konfliktējošām pusēm (Conflict theory, 1998).

Savukārt viens no konfliktoloģijas zinātnes pamatlicējiem – L. Kozers raksta, ka konflikti caurauž jebkuru sociālo sistēmu dzīvi un kalpo par savdabīgu „drošības ventili”, kas ļauj caur turpmākām reformām un integrācijas centieniem pielāgot sociālo organismu mainīgajiem dzīves apstākļiem (Coser, 1957).

Konfliktiem kā sociālām parādībām ir ne tikai negatīva, bet arī pozitīva nozīme, jo konfliktējošās puses ir spiestas meklēt jaunas idejas, oriģinālas pieejas, labāk izzina un izprot viena otru. Piedevām visi konflikti principā ir atrisināmi, ja tos izdodas novest līdz racionālu sarunu stadijai.

Problēma drīzāk ir tajā, kā konflikti tiek pārvaldīti. Tāpēc konfliktu pārvaldīšanas mērķis ir nevis pasargāt no konflikta, bet koncentrēties uz iemaņām, kas var palīdzēt cilvēkiem izteikt viņu domstarpības un atrisināt viņu problēmas. Konflikti var būt reāli konflikti vai konflikti, kas veidojas no pārprašanas (piemēram, citu neizprašana dažādas problēmas uztveres dēļ). Ir svarīgi zināt konflikta cēloni, lai varētu izmantot atbilstošo konflikta pārvaldības metodi (Mediācijas pamati, 2010).

Tieši tāpēc konfliktus nepieciešams pētīt, tieši tāpat kā nepieciešams zināt, ko un kā darīt, lai konflikti negatīvi neietekmētu mūsu dzīvi. Konfliktoloģija ir tā, kas iepazīstina ar to:

1. kā novērst konfliktu;
2. kā izturēties konflikta laikā;
3. kā atrisināt konfliktu ar pēc iespējas mazākiem zaudējumiem, vai tā, lai ieguvējas būtu abas puses.

Nozīmīga loma jāpiešķir juridiskajai konfliktoloģijai, kurā “konfliktu cenšas saskatīt jurista acīm”. Tieši juridiskā konfliktoloģija pēta konfliktus, kuri izceļas, attīstās un atrisinās (tiek atrisināti) nacionālo vai starptautisko tiesību

ietvaros. Šī zinātnes nozare apvieno socioloģijas, politoloģijas, psiholoģijas, jurisprudences u.c. atziņas, lai attiecīgi atrisinātu vai arī novērstu konfliktu.

Varētu definēt, ka juridiskā konfliktoloģija ir zinātne par juridisko konfliktu izcelsmes un attīstības likumsakarībām un mehānismiem, kā arī to atrisināšanas paņēmieniem un principiem.

Juridiskie konflikti vienmēr izpaužas tiesisko attiecību formā, jo tos regulē tiesību normas. Juridiskais konflikts var rasties, piemēram, starp tiesību normām (konkurence, kolīzijas); starp normu un tiesību subjektiem; starp tiesību subjektiem, iespējams, pārkāpjot tiesību priekšrakstos noteikto uzvedību.

Jāatzīst, ka pastāv zināma tiesību dilemma, jo:

- tiesību uzdevums – reglamentēt (regulēt) tiesību subjektu rīcību un nepieļaut (novērst) strīdus un konfliktus; Tiesības rada kārtību un paredzamību. Tās pieņemtas sabiedriskās dzīves norišu sakārtošanai (Neimanis, 2004). Tiek izmantots salīdzinājums ar kanālu, pa kuru kā ūdens plūst sabiedriskā dzīve. Taču ir gadījumi, kad šis mierīgais tecējums tiek pārtraukts, jo ir sākušies, piemēram, plūdi, respektīvi, radies konflikts.
- tiesību uzdevums – reglamentēt (regulēt) strīdu un konfliktu gaitu, panākt atrisinājumu. Tiesības saistītas arī ar konfliktu atrisināšanu. Tam tiesības sabiedrībai piedāvā, piemēram, civilprocesa, administratīvā procesa, disciplinārā procesa vai kriminālprocesa noteikumus. Tiesības ļauj atrisināt konfliktus mierīgā ceļā likumā noteiktā formā. Tiesības nodrošina atsevišķa indivīda brīvību pret cita patvaļu.

Tiesību zinātņu svarīgā loma konfliktu izpētē ***Important Role of Legal Sciences in Conflict Research***

Tiesību zinātņu svarīgā loma konfliktu izpētē saistīta ar to, ka tieši šīs zinātnes nosaka, kam jānotiek, kad saduras divu vai vairāku personu vai iestāžu, kuras jurisprudencē ir tiesisko attiecību subjekti, intereses.

Pirmatnējo cilvēku sabiedrībā konfliktu risinājumus noteica galvenokārt tikai fiziskā spēka pozīcijas. Var uzskatīt, ka taisnība vienmēr bija tam, kurš stiprāks, piemēram, Taliona princips („*Acs pret aci, zobs pret zobu*”). Tomēr sabiedrībā līdz ar tiesību normu attīstību tika ieviests cits priekšstats par taisnīgumu.

Tiesiskais miers juridiskā izpratnē nozīmē to, ka strīdam vienreiz ir jābeidzas. Šī mērķa sasniegšanai juristi izmanto lietišķus tiesiskos līdzekļus, taču, nenoliedzami, pastāv strīdi, kuros daudz nozīmīgāka ir konkrētā strīda būtība, nevis tā lietišķa, formāla izbeigšana ar nolēmuma palīdzību, kas reti kad ir atrisināšana. Pie tādiem pieder strīdi un domstarpības, kas ir saistīti ar ģimenes tiesībām, kaimiņu savstarpējo attiecību risināšanu, komerciesībām, darba tiesībām, mantojuma tiesībām, administratīvajām attiecībām un tamlīdzīgi. Mēģinājumi tādu domstarpību pētīt un atrisināt ar sausu juridisku analīzi

metodi vai konkrētas lietas apstākļu noskaidrošanu bieži ir tikai līdzeklis mērķa sasniegšanai. Šī noskaidrošana piedāvā iespēju piemērot juridisku procesuālu risinājumu, kas pēc savas būtības iedarbojas uz konflikta simptomiem, nevis cēloņiem. Pats konflikts turpina pastāvēt un izraisa gan nevajadzīgu tiesas procesa paplašināšanos un paildzināšanos, gan arī jaunus tiesas procesus (Ligers, b.g.).

Par juridisku konfliktu var uzskatīt vai nu tādu konfliktu, kurā visus elementus (motivāciju, dalībniekus, objektus u.c.) var raksturot juridiski, vai arī tādu konfliktu, kurā vismaz vienam elementam ir tiesiskas pazīmes. Jebkurš konflikts, kurā ietvertais strīds ir saistīts ar pušu tiesiskajām attiecībām (to juridiski nozīmīgām darbībām vai stāvokļiem), vai arī subjektu motivācijai, uzvedībai vai konflikta objektam ir tiesiskas pazīmes, kā arī tam ir tiesiskas sekas, ir uzskatāms par juridisku konfliktu.

Nenoliedzami juridiska konflikta raksturīgākā iezīme ir tiesisku seku iestāšanās tā dalībniekiem, t.i., konflikta nobeiguma stadijā tā pamatelementi iegūst juridisku raksturu. Juridiskais konflikts ir tiesību subjektu savstarpējā sacensība, kas saistīta ar tiesību normu pielietošanu, pārkāpšanu vai tulkošanu (Ратникова, 2001).

Juridiskiem konfliktiem nereti raksturīgs tas, ka viena puse procesā zaudē, bet otra uzvar – ko viena puse iegūst, to otra zaudē. Diemžēl šāds uzvaras un sakāves duālisms veicina tādu iznīcināšanas stratēģiju piemērošanu, kurā pretējā puse tiek padarīta par zaudētāju.

Tiesas process vairumā pasaules valstu vēl arvien tiek uzskatīts par klasisko strīdu izšķiršanas veidu. Tas ir iemesls, kādēļ cita veida konfliktu novēršanas procedūras tiek uztvertas kā alternatīvā domstarpību risināšana. „Alternatīvas domstarpību risināšanas” institūts latviešu valodā atvasināts no angļu termina *Alternative Dispute Resolution* (ADR).

Ar jēdzienu ADR vispārīgā, plašākā nozīmē var apzīmēt procesu kopumu, ar kuru palīdzību tiek risināti strīdi un konflikti bez tiesas un kuri paši par sevi ir strīdu un konfliktu izšķiršanas alternatīva tiesā. Ir izdalāmi vairāki ADR veidi:

- sarunas (angļu valodā – *negotiations*);
- mediācija (vidutājdarbība) (angļu valodā – *mediation*);
- samierināšana (angļu valodā – *conciliation*);
- starpniecība – arbitraža, šķīrējtiesas (angļu valodā – *arbitration*);
- neitrāla faktu noskaidrošana un izvērtējums;
- ekspertīze;
- ombuds (Ligers, b.g.).

Tomēr Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 6. panta pirmās daļas 12. punktā noteikts, ka juridisko palīdzību nesniedz, ja strīdu izšķir šķīrējtiesā vai izmantojot citus alternatīvus strīdu risināšanas mehānismus. Šī norma liecina, ka galvenā strīdu risināšanas metode valstī ir tiesa. Likumdevējam būtu nepieciešams apsvērt izmaiņas šajā normā, paredzot iespēju

lūgt valsts nodrošināto juridisko palīdzību arī tajos gadījumos, kad konflikta puses ir izvēlējušās kādu no alternatīvajām domstarpību risināšanas metodēm, piemēram, mediāciju. Valsts būtu ieguvēja pat ņemot vērā tādu merkantilu apsvērumu, ka tiktu ietaupīti izdevumi, kas nepieciešami, lai nodrošinātu lietas izskatīšanu tiesā (atbilstoši Tiesu administrācijas sniegtajiem datiem, viena tiesas sēde vidēji izmaksā 200 LVL).

Arī Latvijā kultūras vēsturē konfliktam ir senas saknes, pat latviešu dainās tiek apdziedātas strīdus risināšanas paražas. Tomēr mūsdienā izpratnē konfliktu risināšanas vairs nav saistīta tikai ar tradicionālām metodēm. Uz to norāda arī starptautiskie tiesību akti, piemēram, mediāciju sabiedrībā un nacionālajos normatīvajos aktos sāka izprast un ieviest pēc 1987. gada 17. septembrī pieņemtās Eiropas Padomes un Ministru komitejas rekomendācijas Nr. R (87)18 "Par dalībvalstu kriminālās justīcijas vienkāršošanu", Eiropas Padomes Ministru komitejas 1999. gada 15. septembrī pieņemtās rekomendācijas Nr. R(99)19 "Par starpniecību krimināllietās", 2001. gada 15. marta Eiropas Parlamenta un Padomes Pamatlēmuma „Par cietušo statusu kriminālprocesā (2001/220/TI) (šobrīd pamatlēmums ir aizstāts ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra direktīvu, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus), un 2008. gada 21. maija Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komerclietās u.c.

Ļoti svarīgi, lai izlīguma pamatprincipus ievērotu tiesībsargājošās iestādes un visas personas, kas saistītas ar izlīguma procesa nodrošināšanu, tādējādi līdz minimumam mazinot izlīguma procesa negatīvās sekas, līdz ar to veicinot sabiedrības uzticēšanos tiesībsargājošām iestādēm, kā arī izpratni par izlīguma mērķiem. Rezultātā ievērojot izlīguma principus, pareizi piemērojot tiesību normas attiecīgajam procesa veidam, sabiedrībā būs ātrāk jūtama izlīguma pozitīvā ietekme, kā arī dažādu procesu (piemēram, kriminālprocesu) skaita samazināšanās, tiesībsargājošo iestāžu noslogotības samazināšanās, noziedzīgā nodarījuma personas ātrāka resocializēšana, cietušās personas aizskarto tiesību un psiholoģiskā stāvokļa ātrāka atjaunošanās un atgriešanās sabiedrībā, sabiedrības izglītošana un uzticība, sekmējot tās spēju pašai uzņemties atbildību.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 21. maija direktīvas 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komerclietās 12. panta pirmā daļa noteic, ka vēlākais 2011. gada 21. maijā dalībvalstīs stājas spēkā normatīvi un administratīvi akti, kas vajadzīgi, lai ievērotu šīs direktīvas prasības, izņemot 10. pantu, kura izpildi nodrošina vēlākais līdz 2010. gada 21. novembrim.

Lai nodrošinātu šīs direktīvas ieviešanu Latvijā bija jāņem vērā:

1. Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai 6.12.1. pasākums, t.i., izstrādāt un iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā likumprojektu "Mediācijas likums", veidojot tiesisku pamatu vienotu mediācijas procesa

pamatprincipu noteikšanai, kas Ministru kabinetā apstiprināts 2011. gada 15. februārī.

2. Konceptija „Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā”, kas Ministru kabinetā atbalstīta 2009. gada 17. februārī.
3. Pasākumu plāns koncepcijas „Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā” īstenošanai 2010.–2012. gadam, kas Ministru kabinetā atbalstīts 2010. gada 5. maijā (Likumprojekts, 2012).

Šobrīd ir izstrādāts un 1. lasījumā pieņemts „Mediācijas likums”, kas paredz direktīvā 2008/52/EK paredzēto pasākumu nodrošināšanas kārtību. Tas uzskatāms par būtisku pavērsieni Latvijai tiesiskajā telpā, normatīvā līmenī nosakot mediācijas jēdzienu, procesu, mediatoru sertificēšanas kārtību u.c. būtiskus aspektus.

Nemot vērā iepriekš minēto, domājams, ka ir absolūti nepieciešams, gatavojot juristus, juridiskās konfliktoloģijas u.c. studiju kursu ietvaros sniegt viņiem zināšanas par juridisko konfliktu izcelsmes un attīstības likumsakarībām un mehānismiem, kā arī to atrisināšanas paņēmieniem un principiem, tādejādi veicinot izpratni par katra cilvēka un sabiedrības lomu kopumā, kā arī nodrošinot viņu konkurētspēju darba tirgū.

Juridiskās konfliktoloģijas ietvaros svarīgi pētīt dažādu konfliktu veidus, apgūt dažādus paņēmienus (metodes un noteikumi) to risināšanai un novēršana, lai iegūtu konkrētu priekšstatu par samierināšanās un citām procedūrām, lai atrisinātu domstarpības darba strīdos, krimināltiesiskajos strīdos u.c. juridiskajos konfliktos. Jāmācās ne tikai apzināt un analizēt konfliktus, paredzēt to sekas, bet arī tos kontrolēt, skaidri apzinoties šīs kontroles funkcijas un uzdevumus. Zināšanas un prasmes par juridiskajiem konfliktiem ļauj labāk orientēties tiesiskajā realitātē un atrast pareizos risinājumus sarežģītās situācijās.

Pagaidām mūsu juridiskās izglītības sistēma, tiesībspējošanas un tiesībsardzības prakse nepievērš pietiekamu uzmanību konfliktoloģijas prasmēm. Izpētot pieejamo informāciju dažādu Latvijas augstskolu mājas lapās, redzams ka studiju virzienā Tiesību zinātnes juridiskā konfliktoloģija kā atsevišķs studiju kurss tiek pasniegts, piemēram, Baltijas Starptautiskajā akadēmijā un Rīgas Stradiņa universitātē. Taču šodien juristiem tikai ar tiesību normu zināšanām vien ir par maz veiksmīgai profesionālai darbībai. Konsensusa, kompromisa meklēšana juridiskā konflikta risināšanā kļūst par svarīgu elementu juridiskajā praksē. Šis fakts stimulē juristu pievēršanos juridiskajai konfliktoloģijai.

Secinājumi

Conclusions

1. Konfliktoloģijas sasniegumu izmantošana jurisprudencē ir salīdzinoši jauns, bet ļoti aktuāls temats.

2. Juridiskās konfliktoloģijas kā speciālas kompleksas zinātniskās disciplīnas ieviešanu diktē nepieciešamība sagatavot jaunās paaudzes speciālistus valstij, tiesībaizsardzības u.c. iestādēm.
3. Nepieciešams nodrošināt iespēju Tiesību zinātnes virzienā studējošiem iegūt zināšanas par juridisko konfliktoloģiju un tās atziņu praktisko pielietojumu, alternatīvajām domstarpību risināšanas (ADR) metodēm, kā arī veidot prasmes un iemaņas patstāvīgi apzināt un risināt juridiska rakstura konfliktus.
4. Zināšanu un prasmju apguve par konfliktu izcelšanos, attīstību un risināšanas metodēm tiesiskajā sfērā ir viens no perspektīvākajiem profesionālās pilnveides virzieniem.
5. Svarīgi apzināties, ka ir svarīgi ne tikai pētīt konfliktus pašās tiesībās, tiesību normās un juridiskajā praksē, bet arī jebkurus sociālos konfliktus ar mērķi tos tiesiski pareizi atrisināt. Tas nozīmē, ka par juridiskās konfliktoloģijas priekšmetu var būt ne tikai juridiskais, bet arī sociālais konflikts, kas iegūst juridisko formu noteiktā savas attīstības stadijā.
6. Rezumējot jānorāda, ka būtu nepieciešamas diskusijas par plašāku juridiskās konfliktoloģijas atziņu izmantošanu, jo konfliktoloģijas zināšanas palīdz atšķirt dažāda veida konfliktus, kas rodas starp personām, organizācijām, etniskām grupām, kā arī darba, ģimenes, krimināltiesiskajām vai starptautiskajām tiesiskajām attiecībām, tādā veidā veicinot konfliktsituāciju veiksmīgu risinājumu jebkurā dzīves jomā.

Summary ***Kopsavilkums***

To ensure the successful training of modern lawyers it is necessary to introduce study subjects that, on the one hand, meet the state education standards and, on the other hand, are based on the pedagogical experience, existing normative acts, judicature and current changes in the state.

The topicality of this theme is set by the several factors. First, conflictology, especially legal conflictology, is relatively new branch of science in Latvia. Nevertheless, there is a great practical demand for the conflictological research.

Modern society has undergone great changes (the re-establishment of the independence, the setting up/abolition of some institutions, etc.), this significantly increases the pressure, intensifies all kinds of disputes, stimulates the occurrence of the conflicts in different spheres of social life. The most part of the state, social, political and professional organizations pay little attention to the examination of the reasons for the conflict, thus, they are unable to react adequately to the conflictological processes. Society is often unprepared for the management and analysis of conflict-situations. Therefore, the pressure increases, but conflicts stay unresolved. This may result in the negative impact on the state's future development. There is no doubt in that conflictology is of vital importance to our society.

The aim of this article is to provide a small insight in the use of conflictological expertise and the necessity of the introduction of the legal conflictology as an independent study course into the curriculum of law programs at higher educational establishments.

It is the legal conflictology that studies conflicts that occur, develop and are resolved in the national or international legal arena. This branch of science brings together the expertise of sociology, political science, psychology, jurisprudence and other, in order to resolve conflicts or prevent them from happening.

When training lawyers within the course of legal conflictology it is of absolute importance to provide them with the knowledge of the origins of the conflicts, the nature and the mechanisms of their development, as well as with the ways and principles of their resolution. Thus, it will deepen lawyers' understanding of the role of every individual and the role of the society on the whole, as well as it will ensure their competitiveness on the labour market.

It is important to research the different types of conflicts and to learn different ways (methods and rules) of their resolution and prevention when studying legal conflictology, in order to get an accurate impression about the reconciliation and other procedures that resolve work related conflicts, crime related conflicts and other legal conflicts. It is vital not only to understand, analyze and foresee the consequences of conflicts, but also to control conflicts. At the same time it is necessary to understand clearly the functions and objectives of the exercised control. The knowledge and skills related to the legal conflicts allow to be more competent in the legal reality and to find the right solutions in difficult situations.

Currently our system of legal education, legal administration and law enforcement is not paying enough attention to the conflictological skills. However, nowadays for the lawyers to work successfully in their field it is not enough to know only about the legislation. The search for the consensus and compromise in the sphere of legal conflict has become an important element of legal practice. This factor encourages lawyers to become interested in the legal conflictology.

It is necessary to ensure the possibility for the people studying jurisprudence to acquire the knowledge about legal conflictology, the practical use of its expertise and the alternative ways of settling the conflicts, as well as to acquire the skills of understanding and resolving legal conflicts.

Literatūra **Bibliography**

1. *Conflict theory* (n.d.). Retrieved from <http://www.encyclopedia.com/doc/1O88-conflicttheory.html>
2. Coser, L. (1957). A Social Conflict and the Theory of Social Change. *The British Journal of Sociology*, Vol. 8, No. 3. 197-207.
3. Dahrendorf, R. (1989). *The Modern Social Conflict: An Essay on the Politics of Liberty* University of California Press.
4. *Eiropas Padomes un Ministru komitejas rekomendācija Nr. R(87)18. (1987). Par dalībvalstu kriminālās justīcijas vienkāršošanu.* Retrieved from <http://www.coecidriga.lv/tulkojumi.php?id=116>

5. *Eiropas Padomes un Ministru komitejas rekomendācija Nr. R(99)19. (1999). Par starpniecību krimināllietās.* Retrieved from <http://www.coecidriga.lv/tulkojumi.php?id=126>
6. *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (2012), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI.* Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis.
7. *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/52/EK. (2008). Par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās.* Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis.
8. *Eiropas Parlamenta un Padomes Pamatlēmums 2001/220/TI. (2001). Par cietušo statusu kriminālprocesā.* Retrieved from [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX: 32001F0220:lv:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001F0220:lv:HTML)
9. Ligers, V. *Mediācija Latvijā – jauna pieeja domstarpību risināšanai* (n.d.). Retrieved from http://www.naibaltics.com/lv_lv/publikacijas/?doc=431
10. *Likumprojekta „Mediācijas likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).* Retrieved from www.mk.gov.lv/doc/2005/TMAnot_230112_Mediacija.84.docx
11. *Mediācijas pamati: teorija un prakse* (n.d.). Retrieved from <http://www.in-mediation.eu/wp-content/uploads/Mediacija-for-web-site-3.pdf>
12. Neimanis, J. (2004). *Ievads tiesībās.* Rīga.
13. *Конфликтология.* (2001). Под ред. В.П.Ратникова. Москва, Юнити.

Sandra Kaija, Dr.iur., prof.	Baltijas Starptautiskā akadēmija 216.kab., Lomonosova iela 1, Rīga, LV-1019 E-pasts:skazaka@inbox.lv Tel. +371 26343358
--	--